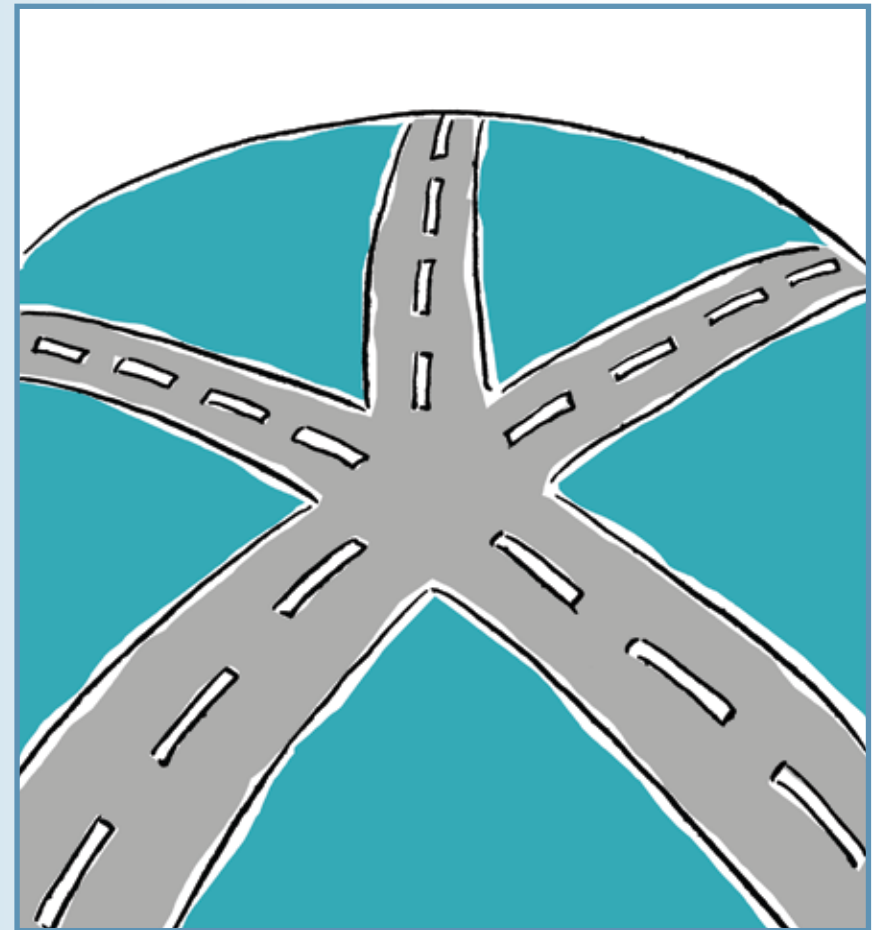

A VILÁG JÖVŐJE – AZ ÉN JÖVŐM

A modul szerzője:
Sallai Éva és Szekszárdi Júlia

SZOCIÁLIS, ÉLETVITELI
ÉS KÖRNYEZETI KOMPETENCIÁK

12. ÉVFOLYAM

MODULVÁZLAT

Tevékenységek – időmegjelöléssel		A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – mellékletek	
				Diák	Pedagógus
I. Ráhangolás, a feldolgozás előkészítése					
I. 0. Felkészülés a bemutatóra					
B	A tanulók a foglalkozást megelőzően kialakítanak öt csoportot. Minden csoport megkap egy forgatókönyvet, és felkészül ennek bemutatására. (D1 melléklet).	Ismerkedés a forgatókönyvekkel Információk gyűjtése és rendszerezése Konstruktivitás Együttműködés	Csoportmunka – csoportalkotás Csoportmunka – tervezés, munkamegosztás	D1. a) (instrukciók) D1. b) (a forgatókönyvek jellemzése) Internet, könyvtár, a tervezett prezentációk kellékei	P1 Háttérolvasmány
I. 1. Elképzések a jövőről					
A	A tanulók rövid fogalmazást írnak arról, hogy milyennek képzelik életüket 15 év múlva. Az elkészült fogalmazásokra ráírják a nevüket, és elteszik. A foglalkozás későbbi szakaszában szükségük lesz rá. 15 perc	Gondolatébresztés a témával kapcsolatban Önkifejezés	Egyéni munka – fogalmazás	Papír, írószer	
B	A csoportok bemutatják az egyes forgatókönyveket. (Bemutatónként legfeljebb 5 perc áll rendelkezésükre.) 45 perc	A forgatókönyvek bemutatása Önkifejezés Kommunikáció	Frontális – bemutató	A prezentáció kellékei Technikai eszközök a szükségleteknek megfelelően	

Tevékenységek – időmegjelöléssel		A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – melléletek	
				Diák	Pedagógus
C	A tanár bejátszik egy részletet valamelyik, jövőt ábrázoló filmből (pl. a <i>Csillagok háborújából</i>). Beszélget a gyerekekkel arról, hogy a jövővel foglalkozó milyen könyveket, filmeket ismernek, és ezek milyennek láttatják a jövőt. 15 perc	A témával kapcsolatos élmények felidézése, motiválás Kommunikáció Véleményalkotás	Frontális – bemutatás, Frontális – beszélgetés tanári moderálással		
I. c) Globális forgatókönyvek					
C	A tanár elmondja, hogy kutatók különböző forgatókönyveket dolgoztak ki a világ jövőjéről. Ezeket képek, zenék felhasználásával mutatja be (P1, P2). Minden egyes forgatókönyv után meghallgatja a gyerekek észrevételeit. Ezután mindenki eldönti, hogy a felsoroltak közül melyik jövőbeli világban szeretne élni. Az azonos világot választók csoportot alkotnak. 30 perc	A forgatókönyvek megismerése Véleményalkotás Döntés	Frontális – tanári magyarázat Frontális – beszélgetés tanári moderálással Csoportmunka – csoportalkotás		P1 (Háttérolvasmány) P2 (Ötletek és javaslatok) P3 (Képek)

Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – mellékletek	
			Diák	Pedagógus
II. Új tartalom feldolgozása				
II. a) Elképzelések a saját jövőbeni életünkről				
A	A tanár kijelöl 5 tanulót, ők lesznek a csoportvezetők. Mindegyikük húz egy-egy sorszámot. Ezt követően sorra választanak tagokat a csoportjukba. Így közel egyenlő létszámú munkacsoportok szerveződnek. Az egyes csoportok megkapják a sorszámuknak megfelelő forgatókönyv leírását. Ezt valamennyien elolvassák, és megosztják egymással felmerülő gondolataikat. 10 perc	A tevékenység előkészítése Döntés	Csoportmunka – csoportalakítás Csoportmunka – beszélgetőkör	D2 (Forgatókönyvek) Kihúzható sorszámok 1-től 5-ig P1 Háttérolvasmány
B	A csoport tagjai beleképzelik magukat az általuk alaposabban megismert világba. A mellékletben található instrukciók szerint felkészülnek az általuk megkonstruált személyek megjelenítésére, és a megadott helyzet előadására (D5 melléklet). 20 perc	Egy elképzelt jövőbeli világgal való azonosulás Decentrálás Összefüggések felismerése Konstruktivitás	Csoportmunka – kerekasztal	D5 (adatlap és szerepkártya)

Tevékenységek – időmegjelöléssel		A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – mellékletek	
				Diák	Pedagógus
C	<p>A tanulók leírják, hogy a választott jövőbeli világban hogyan képzelik el az életük egy napját.</p> <p>A fogalmazványokban található gondolatokat felhasználva a csoport közösen fogalmaz meg egy napot a választott jövőbeni világban.</p> <p>Egyeztetés után egy csomagolópapírra írják a nap menetét.</p> <p>Ennek alapján minden csoport bemutatja az osztálynak az elképzelését.</p> <p>A többiek észrevételeket fűznek a hallottakhoz.</p> <p style="text-align: right;">25 perc</p>	<p>A jövőbeni világban való élet elképzelése</p> <p>Önkifejezés</p> <p>Konstruktivitás</p> <p>Együttműködés</p>	<p>Egyéni feladat – fogalmazás</p> <p>Csoportmunka – kerekasztal</p> <p>Frontális</p> <p>– bemutatók</p>	Papír, írószer	
II. b) Gondolatok és érzelmek a jövő különböző változatairól					
A	<p>Az egyes csoportok megkapják a saját témájukhoz tartozó szövegeket (D3). A szövegeket elosztják egymás között. Ha többen vannak, mint ahány szöveg, párok alakulhatnak a szövegek elolvasásához. Ha kevesebben, egy tanuló több szöveget kaphat (esetleg a tanár kevesebb szöveget oszt ki).</p> <p>A tanulók vagy párok a D4 segédlet alapján elvégzik a feladatokat, és elolvassák a többi szöveget, véleményezik, illetve kiegészítik a többiek megoldásait.</p> <p style="text-align: right;">35 perc</p>	<p>Mélyebb elemzés</p> <p>Szövegértés</p> <p>Véleményalkotás</p> <p>Együttműködés</p>	<p>Egyéni feladat – olvasás, feladatmegoldás</p> <p>Csoportmunka – kerekasztal</p>	D3 (Szövegek) D4 (Feladatlap)	

Tevékenységek – időmegjelöléssel		A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – mellékletek	
				Diák	Pedagógus
B	A csoportok előadják ugyanazt az alaphelyzetet a különböző jövőbeli világokban. (Egy bemutató kb. 5-6 percet vehet igénybe.) A többiek közben jegyzeteket készítenek. 30 perc	Szituációk megjelenítése Önkifejezés Empátia	Frontális – szerepjátékok bemutatása	Papír és írószer	
II. c) Ami tetszik és ami nem					
A	Minden csoport kap egy-egy csomagolópapírt, amin a következő fejléc szerepel: A MEGISMERT VILÁGBAN AZ TETSZIK, HOGY A MEGISMERT VILÁGBAN AZ NEM TETSZIK, HOGY A csoporttagok különböző színű filctollal beírják a táblázat megfelelő oszlopába a véleményük szerinti indokokat. A leírtakat megvitatják. 15 perc	A személyes viszonyulás megállapítása Véleményalkotás Kritikai gondolkodás	Csoportmunka – plakát Csoportmunka – beszélgetőkör	Különböző színű filctollak (minden csoporttagnak más színű toll)	Poszter a jelzett fejléccel Ragasztógyurma
C	Minden tanuló megkapja az értéklístát tartalmazó mellékletet (D6), és az instrukció alapján elvégzi a feladatot. Aki elkészült, megkapja a D7 mellékletet, és az ott megadott kérdések alapján kiértékeli a megoldásokat. 20 perc	Értékválasztás Véleményalkotás Döntés	Egyéni feladat – kérdőív kitöltése	D6 (Értéklista) D7 (Segédlet a kiértékeléshez)	

Tevékenységek – időmegjelöléssel		A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – melléletek	
				Diák	Pedagógus
II. d) És milyen a többi világ?					
A	<p>A csoportok ismét sorszámot húznak. Ez azt a másik csoportot jelöli, amelyek jövőképeről információkat kell majd gyűjteni. (Ha egy csoport a saját sorszámát kapja, újra húznia kell.)</p> <p>A csoportok két-két tagja körbe jár, és megpróbál minél több információt összegyűjteni a többi jövőváltozatról. A tájékoztatás során a csoportok felhasználják az előző munkaszakaszban elkészített posztert. A páros egyik tagja kérdez, a társa jegyzeteket készít. A tapasztalataikról e jegyzetek alapján számolnak be a saját csoportjukban.</p> <p style="text-align: right;">30 perc</p>	<p>Szélesebb körű tájékozódás</p> <p>Információk gyűjtése</p> <p>Kommunikáció</p> <p>Véleményalkotás</p>	<p>Csoportmunka</p> <p>– felfedező riporter</p>	<p>Papír, írószer, az előző munkaszakaszban elkészült poszter</p>	<p>Sorszámok 1-től 5-ig</p>
C	<p>Párok alakulnak, összehasonlítják az eredményeiket, és kicserélik a tapasztalataikat.</p> <p style="text-align: right;">15 perc</p>	<p>A vélemények összevetése</p> <p>Kommunikáció</p> <p>Kritikai gondolkodás</p>	<p>Páros munka</p> <p>– páros szóforgó</p>		

Tevékenységek – időmegjelöléssel	A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – mellékletek	
			Diák	Pedagógus
III. Az új tartalom összefoglalása, ellenőrzés és értékelés				
III. a) A világ jövője – az én jövőm				
A	A tanulók visszakapják a foglalkozás kezdetén megírt fogalmazásaikat. Annak alapján átgondolják, hogy melyik jövőváltoztatban lenne a legnagyobb esélyük terveik megvalósítására. A csoporton belül párt választanak (páratlan létszámú csoport esetében egy háromfős csoport is működhet), és megbeszélik a tapasztalataikat. 20 perc	A jövőbeli tervek összevetezése az egyes jövőváltozatokkal Önismeret Véleményalkotás Kommunikáció	Egyéni munka – gondolkísérlet Páros munka – páros szóforgó	
B	Az azonos szerepeket játszó tanulókból alakulnak csoportok. Megbeszélik, hogyan érezték magukat az adott helyzetben, és mennyiben befolyásolta a viselkedésüket az elképzelt jövőbeli világ. Azok a tanulók, akik nem szerepeltek, külön csoportot alkotnak, és értékelik a látottakat. Megbeszélik, hogy sikerült-e visszaadni a különböző változatok jellegzetességeit. A csoportok szóvivői röviden beszámolnak a többieknek a tapasztalatokról. 15 perc	A tanulságok megvitatása, összegzése Kritikai gondolkodás Vitakészség	Csoportmunka – csoportalkotás Csoportmunka – csoportinterjú Frontális – tájékoztatás	

Tevékenységek – időmegjelöléssel		A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – mellékletek	
				Diák	Pedagógus
C	6 fős csoportok alakulnak. Mindegyik kap egy csomagolópapírt és színes filceket. Középre felírják: JÖVŐ. Ebből a fogalomból kiindulva minden csoport elkészíti a saját szóhálóját. Minden csoporttag más színű filcet használjon. 20 perc	Képzettársítás, fogalomtérkép készítése Önkifejezés Összefüggések felismerése Együttműködés	Csoportmunka – szóháló-pókháló	Csomagolópapírok Színes filctollak	
III. b) Zárógondolatok					
A	Beszélgetőkörben mindenki elmondja, hogy melyik az a legfeljebb három gondolat, amit magával visz a foglalkozásról. 10 perc	Összegzés Önkifejezés	Frontális – beszélgetőkör		
B	Véleményvonal alkalmazásával jelzik a tanulók a véleményüket a következő ellentétes állításokról: 1. A jövőm alakulása kizárólag rajtam múlik 2. A jövőm alakulása egyáltalán nem múlik rajtam A két szélen álló tanulók kezdik az érvelést saját véleményük mellett. Szélről befelé haladva hol az egyik, hol a másik oldalról hangzik el az indoklás. 15 perc	Tanulság levonása Véleményalkotás Érvelés	Frontális – véleményvonal		Az ellentétes állítások transzparen- sen Ragasztógyurma

Tevékenységek – időmegjelöléssel		A tevékenység célja – fejlesztendő készségek	Munkaformák és módszerek	Eszközök – mellékletek	
				Diák	Pedagógus
C	<p>A szóhálókat tartalmazó poszterek felkerülnek a falra. Minden poszter előtt ott marad a csoport egy tagja. A többiek körbe járnak. A csoportok képviselői bemutatják a saját poszterüket, és válaszolnak a felmerülő kérdésekre.</p> <p>10 perc</p>	<p>A fogalomtérképek áttekintése Kritikai gondolkodás Kommunikáció</p>	<p>Frontális – képtárlátogatás</p>	Ragasztógyurma	

TANÁRI MELLÉKLETEK

P1 HÁTTÉROLVASMÁNY

Hankiss Elemér: Nem minden út vezet Rómába

Illetve pontosabban: nem Rómába vezet minden út. Hanem például Bizáncba. Vagy a vadonba. Vagy a sivatagba. Vagy?

Nagyon makacsnak bizonyult az a 18–19. századi hit, hogy az emberiség feltartóztathatatlanul halad egy gazdagabb, békésebb, boldogabb jövő felé. Nem tudta megtörni ezt a hitet a huszadik század két világháborúja, megannyi haláltábor, népiirtó tébolya, véres polgárháborúja, gazdasági összeomlása, a harmadik világbeli milliók éhezése, a gazdag nyugati társadalmak erkölcsi bukácsolása sem. Erős még mindig a piacgazdaság diadalába, a liberális demokrácia és a nyugati civilizáció térhódításába vetett hit.

Ezt a hitet az elmúlt évtizedekben igazán csak a nukleáris konfliktus fel-felerősödő rémképe, az amerikai tőzsde egy-egy megrendülése, az elmúlt években az ázsiai válság kirobbanása, s legutóbb a koszovói konfliktussal kapcsolatos új stratégiák és erőviszonyok kibontakozása zavarta meg. De mindenesetre tény az, hogy az elmúlt években már többfelé és többen kezdtek számba venni Európa és a világ további alakulásának lehetséges (és lehetetlen) alternatíváit.

Az alternatívák felrajzolása azért fontos, mert másképp kell felkészülni az embereknek és társadalmaknak az egyik vagy másik lehetséges jövőre. Más gazdasági, politikai és kulturális intézményekre és stratégiákra, és más emberi készségekre van szükség attól függően, hogy a jelenlegi fejlődésfolyamat fut-e tovább, vagy mondjuk globális gazdasági válságba süllyed a világ, vagy egy kezelhetetlen hatalmi konfliktus alakul ki, vagy...

Különösen fontos a lehetséges jövők végiggondolása a tanártársadalom és általában a közoktatás szakemberei számára. Mert nem holnapra vagy holnaputánra, hanem a következő két-három-négy évtizedre kell felkészíteniük diákjaikat, s e néhány évtized alatt gyökeresen megváltozhat a világ. Annak illusztrálására, hogy milyen nehéz feladat ez, minthogy egymástól nagyon különböző világokra kell felkészíteni a mai diáktársadalmat, bemutatok néhány forgatókönyvet, és bemutatom azt, hogy mennyire más és más emberi készségekre, értékekre, magatartásformákra, világértelmezésre lesz szüksége az akkor élőknek attól függően, hogy melyik világ valósul végül is meg.

Jacques Delors, az Európai Bizottság nemrég leköszönt elnöke néhány évvel ezelőtt Büsszelben létrehozott egy munkacsoportot, és e munkacsoport kidolgozott hat úgynevezett globális forgatókönyvet. Könyv formában ez év őszén jelenik meg munkájuk, s így itt most csak egy korábbi vázlatot ismertethetek. A forgatókönyvek elnevezése sem végleges, mert a szerzők még mindig csiszolgatják a szöveget.

Íme a hat forgatókönyv rövid leírása.

1. A „DIADALMAS PIACOK” FORGATÓKÖNYVE

A jelenlegi fejlődés fut tovább, vagyis tovább épülnek a globális hálók, gyorsul az információk, tőkék és áruk globális áramlása, nő a multinacionális cégek és nemzetközi intézmények befolyása. Kialakul egy globális burzsoázia és technokrácia. Fokozatosan csökken a nemzet-államok szuverenitása és hatalma. A munkások-alkalmazottak kiszolgáltatottabbá válnak. A jóléti állam intézményrendszere fokozatosan

leépül. Tovább szélesedik a szakadék a gazdagok és a szegények között. Növekszik a bűnözés. Az emberek aktív állampolgárokból egyre inkább passzív fogyasztókká válnak.

2. A „SZÁZ VIRÁG” FORGATÓKÖNYVE

A 21. század első évtizedeiben megtorpan a globalizálódás lendülete. Az emberek fellázadnak a nemzetközi big business és a globális bürokrácia ellen, a korrupció ellen, a bűnözés terjedése ellen, a nagyvárosi elnyomorodás ellen, és egyre inkább visszahúzódnak helyi és regionális közösségeikbe. A nemzetállam is veszít jelentőségéből: az emberek kevesebbet várnak tőle, és nem akarják viselni a terheit. Lezárul a „fogyasztói társadalom” mai korszaka, és a közösségi élet reneszánsza következik el. A multinacionális vállalatok és szervezetek átállnak e helyi közösségek kiszolgálására; az élet központja már nem a nemzetközi piac, hanem a helyi közösség és ezek hálózata lesz.

3. A „KÖLCSÖNÖS FELELŐSSÉGEK” FORGATÓKÖNYVE

A gazdasági és pénzügyi globalizáció lelassul, és felerősödik a „szociális globalizáció”. Egyfajta „globális jóléti társadalom” alakul fokozatosan ki. Felerősödik a társadalmi szolidaritás és felelősségérzet szerepe. A kormányzati munka áttekinthetőbbé válik. Felerősödik a megállapodásoknak, az érdekegyeztetésnek, a „társadalmi szerződésnek” a szerepe. Csökkennek a társadalmi egyenlőtlenségek. Megjelennek a közvetlen demokrácia különböző formái és nő a civil társadalmi szervezetek szerepe. A nemzetállamok viszonylag erősek maradnak, de átalakulnak szolgáltató államokká. Erős együttműködés alakul ki ezek között a megújult nemzetállamok között. Az Európai Unió megerősödése. Az „európai modell” terjedése a világban.

4. AZ „ALKOTÓ TÁRSADALMAK” FORGATÓKÖNYVE

Az emberek fellázadnak az egyre rosszabbul működő állam-gépezetek rutinjai és a globális technokrácia hatalmaskodása ellen. Új megoldásokat keresnek; minden téren kibontakoznak a társadalomban elfojtott alkotói energiák. „Összeurópai reform-konferencia”. Új gondolatok, megoldások, javaslatok születnek minden területen. A gazdasági és politikai intézmények megújulnak. Új elit nő föl. Gazdasági-társadalmi dinamizmus. Megnő az emberek szabadsága arra, hogy megválasszák életpályájukat, élet-formájukat és életstílusukat. A nem-piaci típusú tevékenységek fontosabbá válnak. A mai típusú globalizáció lelassul. Új, mondjuk „posztmodern” állam és társadalom alakul ki.

5. A „ZAKLATOTT SZOMSZÉDSÁGOK” FORGATÓKÖNYVE

A világban egyre erősödnek a feszültségek, halmozódnak a megoldatlan problémák. Élesedő harc a fogyatkozóban lévő természeti javakért (például víz) és az erőforrásokért (olaj stb.). Konfliktusok, válságok, polgárháborúk, helyi háborúk robbannak ki mindenfelé. Világszerte növekszik a félelem, az idegengyűlölet, a türelmetlenség. Kontinentális vagy regionális blokkok alakulnak ki (köztük például az „Európai Erődítmény”), amelyek bezárkóznak, farkasszemet néznek egymással, védik érdekeiket. A globalizáció folyamata leáll. A blokkokon belül a nemzetállamok megerősödhetnek, és hajlamossá válhatnak parancsuralmi rendszerek kialakítására.

5+1. AZ „ALVAJÁRÁS” FORGATÓKÖNYVE

A világ úgy tesz, mintha nagyjából minden menne a maga útján, mintha úgy körülbelül a megfelelő irányban haladnánk. A felmerülő kisebb problémák úgy-ahogy megoldódnak, a nagy és nehéz problémákat (környezet, szegénység, népesedés, erőforrások) a kormányok tovább görgetik maguk előtt. 2010-ig az emberiség megússza a nagyobb katasztrófákat.

Ezek meglehetősen szelíd, „brüsszeli”, értelmiségi forgatókönyvek, s a koszovói lángok fényében egyik-másik máris mintha idejét múltá volna. De arra alkalmasak, hogy bemutassam, mennyire szerteágaznak jövőnk lehetséges útjai. S hogy lássuk, mennyire más emberekre, emberi készségekre, célokra, értékekre lenne, lesz szükség attól függően, hogy az egyik vagy a másik vagy a harmadik világ valósul majd meg.

Döntő különbség lesz, lehet abban, hogy milyen **alapérték** körül forog majd a világ (lásd az Első Táblát).

ELSŐ TÁBLA

Forgatókönyv	Alapérték
Diadalmas piacok	Az üzleti siker, a fogyasztás
Száz virág	„Nagymama értékek”
Kölcsönös felelősségek	Szolidaritás
Alkotó társadalmak	Önmegvalósítás
Zaklatott szomszédságok	Biztonság
Alvajárás	(semmi)

Ha a Diadalmas piacok forgatókönyve jut érvényre, vagyis ha tovább folytatódik a piaci jellegű globalizáció, akkor az Üzlet, a Fogyasztás, a Siker körül forog majd a világ. A Száz virág szcenáriója ezzel szemben, úgy hiszem, a hagyományos, kedves, levendulaillatú Nagymama értékeknek kedvezne. Ha a Kölcsönös felelősségek forgatókönyve valósul meg, akkor feltehetőleg az emberi, társadalmi Szolidaritás válik majd központi értéké. Az Alkotó társadalom az Új gondolatok, az Alkotás, az Önmegvalósítás körül forog majd. A Zaklatott társadalom minden bizonnyal a Biztonságot emelné alapértékké. Az Alvajárás világában felpuhulnának, megzavarodnának, összekuszálódnának az értékek.

E különféle világokban más és más volna a siker záloga, más és **más típusú ember** érezné magát igazán otthon az egyikben vagy a másikban (lásd a Második Táblát):

MÁSODIK TÁBLA

Forgatókönyv	Embertípus
Diadalmas piacok	Sikeres üzletember, gazdag fogyasztó
Száz virág	Tisztességes, rendes, tapintatos ember
Kölcsönös felelőségek	Tudatos, felelősségteljes polgár
Alkotó társadalmak	Az alkotó ember
Zaklatott szomszédságok	Fenyegetett vár katonája
Alvajárás	A praktikus, ügyeskedő, közönyös ember

Vagyis ha a Diadalmas piacok forgatókönyvében hisz a tanár (és az ország oktatási rendszere), akkor **Sikeres üzletemberekké, Gazdag fogyasztókká** kell nevelnie diákjait. Alapvetően más a dolga, ha a Száz virág forgatókönyvének megvalósulására számít: ebben az esetben a **Tisztességes, rendes, tapintatos emberré** válásban kell segítségére lenni diákjainak. A Kölcsönös felelőségek világában viszont egy egészen más embertípusra, a **Tudatos és felelősségteljes polgárra** lesz elsősorban szükség. A Zaklatott szomszédságok világában a **Fenyegetett vár katonájáé** lenne a vezető szerep. És így tovább. – Hogyan lehet mindezekre a szerepekre előkészíteni a mai iskolák diákjait? Más és más lenne az **élet központja s tere** is a különböző világokban (lásd a Harmadik Táblát).

HARMADIK TÁBLA

Forgatókönyv	Az élet központja
Diadalmas piacok	Piactér
Száz virág	Völgyek, dombok, otthonos tájak
Kölcsönös felelőségek	Civil társadalom, fórum
Alkotó társadalmak	Alkotóműhely
Zaklatott szomszédságok	Erődítmény
Alvajárás	(nincs középpontja)

Ez a táblázat magáért beszél. S csak azt fűzöm hozzá, újra, hogy egészen másképp és másra kell nevelni a diákokat, ha a **Piactéren** vagy ha a civil társadalom **Fórumain**, vagy az **Európa-Erődítmény** bástyáján kell majd helytállniuk. Vagy a szülőföld **Otthonos tájain** sétálva, illetve az alkotóműhelyekben dolgozva kell megtalálniuk, kialakítaniuk önnön személyiségüket s emberségüket.

Mást jelentenek majd, mást jelentenének még **alapvető fogalmaink** is e különböző világokban (lásd a Negyedik Táblát, amely példaképpen a szabadság fogalmának változatait mutatja be).

NEGYEDIK TÁBLA

Forgatókönyv	A Szabadság fogalma
Diadalmas piacok	A fogyasztó szabadsága
Száz virág	A helyi polgár szabadsága
Kölcsönös felelősségek	A közösség szabadsága
Alkotó társadalmak	Az alkotás szabadsága
Zaklatott szomszédságok	Az erősebb szabadsága
Alvajárás	A szabadságfogalom relativizálódása

Ezek nagyon más és más szabadságok. A mai iskolákban ezek közül melyik szabadságtípusra készítik fel a diákokat? Vagy mi a szabadságnak az a mélyebb lényege, amely minden világokban eleven erőként hathat? S hogyan kell e mélyebb szabadság forrásait felnyitni diákjaink szívében s elméjében?

Alapvetően más volna az **élet célja s értelme** is e különböző világokban (lásd az Ötödik Táblát).

ÖTÖDIK TÁBLA

Forgatókönyv	Az élet célja
Diadalmas piacok	A világ átalakítása egy nagy, boldog shopping centerré
Száz virág	Rendes, tisztességes élet, család, csendes boldogság
Kölcsönös felelősségek	Egy igazságos társadalom megteremtése
Alkotó társadalmak	Az élet és a világ állandó újrateemtése
Zaklatott szomszédságok	Védeni a nyugati civilizációt a barbárokkal szemben
Alvajárás	Túlélés

Megint csak azt mondhatom: másképp kell fölkészülnünk, ha a világot egy nagy bevásárlóközponttá akarjuk átalakítani, vagy ha célunk egy igazságos társadalom megteremtése országunkban, régióunkban, a világban; vagy ha védenünk kell majd az „Európai Erődítményt” a barbárokkal szemben.

Lehetséges volna olyan sokoldalú s rugalmas lényekké formálnunk diákjainkat, hogy Jolly Jokerként minden világokban kitűnően helyt tudjanak majd állni?

Annak bemutatására, hogy egymástól milyen nagymértékben különbözhetnek ezek a lehetséges világok, hadd tegyek itt közzé egy furcsa táblát. Egy táblát, amely arra a szokatlan kérdésre válaszol, hogy hogyan viszonyulnak majd az emberek a halálhoz ezekben a különböző világokban (lásd a Hatodik Táblát).

HATODIK TÁBLA

Forgatókönyv	A halálhoz való viszony
Diadalmas piacok	Nem akarok tudomást venni a halálról.
Száz virág	Szeretem a vidéki temetők szelíd melankóliáját.
Kölcsönös felelősségek	Az emberi haladásért küzdve legyőzi az ember a halált.
Alkotó társadalmak	Az alkotásban megtalálhatja az ember a halhatatlanságot.
Zaklatott szomszédságok	Hősi halál Európa bástyáján.
Alvajárás	Így is, úgy is eljön.

A Diadalmas piacok világában élők már ma se nagyon tudnak szembenézni az elmúlással, a halállal. Mindhalálig ragaszkodnak a soha-nem-múlóvá mitizált fiatalsághoz. A Kölcsönös felelősségek világában élők az emberi haladásért végzett munkában, az Alkotó társadalmakban élők az alkotásban találhatják meg a halhatatlanságot. A Zaklatott szomszédságok világában a legkönnyebb s legértelmesebb halálnak a hősi halál kínálkozik. De ha valaki a halált költői elmúlássá átlényegítő, árnyas vidéki sírkertek szelíd bánatát kedveli, akkor legjobb, ha a Száz virág forgatókönyvét választja.

Ha frivol akarnék lenni, azt mondhatnám: íme, lehetőségeink óriásiak. De komolyra fordítva a szót hozzá kellene tennem azt is, hogy a feladataink még nagyobbak.

Mindenekelőtt ki kell zökkentenünk magunkat abból a kényelmes hitből s kerékvágásból, hogy a világ, akadozva ugyan, de bizton halad egy jobb, gazdagabb, igazságosabb, szabadabb jövő felé. Ki kell zökkennünk abból a beidegződött tévhitünkből is, hogy nagyjában és egészében tudjuk, hogy merre halad a világ. Számba kell vennünk az alternatívákat, a lehetséges jövőbeli világokat. Ha mindezt megtettük, akkor meg kell vizsgálnunk, hogy vajon iskoláink s iskolarendszerünk mennyiben készíti elő diákjait ezekre a lehetséges világokra. És el kell gondolkoznunk azon, hogy vajon hogyan segíthetnénk diákjainknak a legjobban ebben a felkészülésben.

De nem akarok itt recepteket gyártani. Tanárkollégáim nálam sokkal jobban tudják, hogy mi a teendő. Befejezésül csupán két dologra szeretném felhívni a figyelmet.

Egyrészt arra, hogy a fenti forgatókönyvek nem teljesen zárják ki egymást. A legvalószínűbb jövő az, hogy valamiféle kombinációjuk válik majd valósággá. S következőképpen – mint mindenkor – a jövőben is sokféle emberre, sokféle emberi magatartásra, szerepre, élet-

programra lesz szükség és lehetőség a kialakuló új társadalmakban. Remélhetőleg egyik világváltozat, egyik életmodell sem kényszerítődik majd ránk parancsuralmi szigorról.

Megjegyzem másrészt azt, hogy diákjaink nem csöppennek majd csak úgy egyszerűen bele – áldozatként vagy haszonélvezőként – egyik vagy másik világba. Rajtuk is múlik, s világszerte sok százmillió társukon is múlik majd, hogy a fenti – vagy más – forgatókönyvek közül melyik valósul meg. Előbb-utóbb el kell tehát dönteniük, hogy melyik világban, milyen világban akarnak élni (s választhatják a fenti világok valamiféle kombinációját is, vagy akár egy más, itt nem leírt világot is), és azután a kiválasztott világ építésén kell dolgozniuk. Felkészíti-e őket az iskola erre a választásra? Hogyan, hol, mikor, milyen eszközökkel? Illetve felkészítjük-e őket arra, hogy a jövőben, legalábbis egy tartós átmeneti korszakban, veszélyes és vad vizeken kell majd evezniük, hirtelen változásokra kell jól reagálniuk, a bizonytalanság érzését el kell tudniuk viselni, váratlan helyzetekben gyorsan és jól kell dönteniük, pályák, lehetőségek, életformák között kell újra és újra jól választaniuk. És mindeközben meg kell őrizniük emberségüket, ki kell bontakoztatni képességeiket, meg kell találniuk önmagukat, gazdagon ki kell építeniük közösségeiket.

S vajon hogyan kell felkészülnünk nekünk, tanároknak arra, hogy képesek legyünk diákjainkat felkészíteni erre a remek, de nem könnyű s nem veszélytelen kalandra?

<http://www.gallup.hu/Oktatas/opinion/hankiss990531.htm>

P2 ÖTLETEK ÉS JAVASLATOK A GLOBÁLIS FORGATÓKÖNYVEK BEMUTATÁSÁHOZ

Az előző mellékeltben található Hankiss írás mellett a bemutatóra való felkészüléshez felhasználhatók a forgatókönyvekhez megadott szövegek (D3 melléklet). Ezek közül érdemes néhányat felolvasni, esetleg részleteket kiemelni belőlük.

Mellékelünk kivetítésre alkalmas képeket külön könyvtárban. Ezek mintájára az internetről további a hangulat érzékeltetésére alkalmas képek kereshetők.

Megfelelő technikai eszközök esetén filmrészletek bemutatása is rendelhető az egyes forgatókönyvekhez. Itt azonban óvakodni kell ahhoz, hogy ezek ne legyenek túl terjedelmesek.

Sokat segíthetnek a különféle zenék.

Néhány ötlet:

1. Diadalmas piacok – bármelyik mai zene (pl. a Tankcsapda szövegei nagyon jól illenek ide)
2. Száz virág (operettek, 50-es, 60-as évek tánczenéje, olyan dalok, amelyeknek érzelmes szövege van)
3. Szolidaritási koncertek ismert dalai, pl. a *We are the World*
4. Beethoven IX. szimfóniájának kórusjelenete vagy bármilyen klasszikus, optimizmust sugárzó műrészlet
5. Katonazenék, indulók

Ha a gyerekeket érdekli a dolog, és szívesen vállalkoznak rá, a két óra közötti időszakban kérhető tőlük szövegek, képek, filmrészletek, zenék gyűjtése. Ezek bemutatására azonban ebben az időkeretben nem lesz idő, ezért ehhez más alkalmat kell találni.

P3 A KIVETÍTHETŐ KÉPEK

